

Model of the influence of Indigenous Culture on residential building design

Babak Golestani, Department of Cultural Management , Ki.C. ,Islamic Azad University , Kish , Iran.
Email: babak.golestani@iau.ac.ir

Zolfaghar Rashidi, Department of Educational Science, Ro.C. ,Islamic Azad University , Iran.
(Corresponding author). Email: zo.rashidi@iau.ac.ir

Rozita Sepehrnia, Department of Cultural and Media Studies CT.C. , Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: ro.sepehrnia@iau.ac.ir

Extended Abstract

Introduction: In contemporary residential architecture, the issue of identity has gained increasing importance. Beyond functional efficiency and aesthetic appeal, housing is expected to reflect the cultural, historical, and social values of the communities in which it is situated. Indigenous culture, as a multidimensional and dynamic construct, encompasses beliefs, values, language, customs, traditions, arts, and ways of life that are transmitted across generations and contribute to the formation of collective identity. In this regard, architecture functions not merely as a physical setting for human activities but also as one of the most visible and enduring expressions of cultural meaning. In the Iranian context, residential development has, in many cases, become fragmented and increasingly disconnected from local cultural identity. The growing prevalence of imitative architectural forms, the erosion of indigenous spatial patterns, and the dominance of economic considerations have contributed to a decline in the authenticity of housing design. This situation has raised serious concerns regarding the erosion of cultural continuity and the diminishing presence of Iranian identity within the built environment. Accordingly, there is a pressing need to reconsider residential design through the lens of indigenous culture and local architectural values.

Method: This study employed an exploratory qualitative design based on the grounded theory approach. A sequential exploratory strategy was adopted to develop a conceptual model grounded in expert knowledge and interpretive analysis. Data were collected through an extensive review of the literature and semi-structured interviews with 20 academic experts and specialists in the fields of culture and architecture. Participants were selected through purposive sampling to ensure the inclusion of informed and context-sensitive perspectives on the relationship between indigenous culture and residential design. The primary research instrument consisted of researcher-developed coding sheets used to record, organize, and analyze the data. To enhance the credibility of the findings, data validity was assessed through a Delphi panel of experts. Reliability was evaluated using Scott's coefficient, which yielded a value of 0.95, indicating a high level of coding consistency and intercoder agreement. Data analysis was conducted in three stages:

open coding, axial coding, and selective coding.

Findings: The findings revealed that indigenous culture plays a significant and multidimensional role in shaping residential architecture. Among the causal conditions, three major factors were identified: historical architectural traditions, cultural beliefs and values, and local climatic and environmental conditions. These factors constitute the foundation of culturally responsive housing design, suggesting that residential architecture cannot be meaningfully separated from the historical and ecological context of place. The findings further demonstrated that the process of culturally grounded design operates within specific contextual conditions, including household economic status, housing market constraints, and construction-related regulations. These contextual factors influence the extent to which indigenous cultural principles can be incorporated into actual building projects. In addition, several intervening conditions were identified, most notably the imitation of foreign architectural styles and the dominance of economic rationality in housing production. These factors were found to weaken the integration of local identity into design practices and limit the expression of indigenous values in the built environment. In response to these challenges, three major strategic directions were proposed. First, the revitalization of traditional architectural patterns in contemporary forms was emphasized as an effective means of reconnecting modern housing with cultural heritage. Second, culture-oriented architectural education was identified as essential for preparing designers who are sensitive to local identity and capable of translating cultural meanings into spatial forms. Third, the active participation of local communities in the design process was recommended to ensure that housing reflects the lived values and expectations of its users. The implementation of these strategies was found to contribute to the preservation of cultural identity, the enhancement of social belonging, and the promotion of culturally sustainable residential environments.

Conclusion: The findings highlight the necessity of rethinking residential architecture as a cultural project rather than merely a technical or commercial undertaking. The evidence suggests that indigenous culture should be regarded as an active design resource capable of informing both the conceptual foundations and practical implementation of housing projects. In this respect, the study contributes to the broader discourse on the relationship between identity, place, and architecture. A key implication of the proposed model is that the revitalization of indigenous cultural values in housing design requires coordinated action at multiple levels. At the macro level, policymakers and urban governance institutions should establish frameworks that support culturally responsive design. At the meso level, schools of architecture, professional associations, and housing institutions need to revise curricula and professional standards to better integrate indigenous knowledge and local identity. At the operational level, architects and designers require practical tools and approaches that enable them to reinterpret traditional patterns in ways that are compatible with contemporary living requirements.

Keywords: Urban governance; Indigenous culture; Residential building design.

مدل تأثیرگذاری فرهنگ بومی در طراحی ساختمان‌های مسکونی

بابک گلستانی^۱، ذوالفقار رشیدی^۲، رزیتا سپهرنیا^۳

چکیده

در دنیای معاصر، طراحی ساختمان‌های مسکونی دیگر تنها به ملاحظات فنی و زیبایی‌شناختی محدود نمی‌شود و توجه به نقش فرهنگ بومی در شکل‌گیری فضاهای سکونتی اهمیت فزاینده‌ای یافته است. پژوهش پیش‌رو باهدف تحلیل تأثیر مؤلفه‌های فرهنگ بومی بر طراحی مسکن و ارائه مدلی پارادایمی در این زمینه انجام شد. این پژوهش با رویکرد کیفی و با بهره‌گیری از روش نظریه داده‌بنیاد انجام گرفت. داده‌های موردنیاز از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه‌های اکتشافی با ۲۰ نفر از صاحب‌نظران دانشگاهی و متخصصان که به‌صورت هدفمند انتخاب شده بودند، گردآوری شد. روایی داده‌ها با استفاده از نظر اعضای گروه دلفی تأیید و پایایی آن با ضریب پی اسکات ۰/۹۵ محاسبه گردید. تحلیل داده‌ها در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی انجام شد که در نهایت به استخراج ۱۶ مقوله اصلی و ۴۶ کد مفهومی انجامید. یافته‌ها نشان داد که سنت‌های تاریخی معماری، باورها و ارزش‌های فرهنگی و شرایط اقلیمی از مهم‌ترین عوامل علی مؤثر بر طراحی مسکن هستند. این فرایند در بستری از شرایط زمینه‌ای همچون وضعیت اقتصادی خانواده‌ها و قوانین ساخت‌وساز شکل می‌گیرد و تحت تأثیر عواملی مداخله‌گر مانند تقلید از سبک‌های خارجی و غلبه رویکرد اقتصادی قرار دارد. در این راستا، راهبردهایی نظیر بازآفرینی الگوهای معماری سنتی، آموزش فرهنگ‌محور و مشارکت جامعه محلی پیشنهاد شد که می‌تواند به تقویت هویت ملی، افزایش احساس تعلق مکانی و ارتقای پایداری اجتماعی منجر شود. نتایج پژوهش نشان می‌دهد تحقق طراحی مسکن مبتنی بر فرهنگ بومی مستلزم ایجاد بسترهای نهادی مناسب، اصلاح قوانین و ارتقای آموزش تخصصی در حوزه معماری است.

واژگان کلیدی

حکمرانی شهری، فرهنگ بومی، طراحی ساختمان‌های مسکونی.

مقدمه

فرهنگ بومی یک مفهوم پیچیده و چندبعدی است که به مجموعه ویژگی‌ها، باورها، ارزش‌ها، زبان‌ها، سنت‌ها، هنرها، آداب و رسوم و شیوه‌های زندگی مردم یک منطقه خاص اطلاق می‌شود که طی گذر زمان از نسلی به نسل دیگر منتقل شده است و بازتابی از تجربیات تاریخی، اجتماعی و فرهنگی آن مردم است. هویت فرهنگ بومی به معنای مجموعه‌ای از ویژگی‌ها و خصایص فرهنگی است که یک جامعه خاص را از جوامع دیگر متمایز می‌سازد. این ویژگی‌ها معمولاً شامل زبان، هنر، اعتقادات مذهبی، مناسک اجتماعی، ارزش‌ها و طرز فکر است که در طول زمان و در بستر خاص جغرافیایی و اجتماعی شکل گرفته‌اند؛ به عبارت دیگر، هویت بومی مربوط به «چه چیزی» و «چگونه» مردم در یک جامعه خاص خود را می‌شناسند و درک می‌کنند (shepherd & et al, 2018).

سکونت، مفهومی فراتر از سرپناه فیزیکی است و به‌عنوان تجلی‌گاه فرهنگ، باورها و روابط اجتماعی یک جامعه، نقشی بنیادین در شکل‌دهی به حیات جمعی ایفا می‌کند. ساختمان‌های مسکونی، به‌ویژه در بافته‌های شهری و روستایی، تنها مجموعی از مصالح نیستند، بلکه به‌عنوان صحنه‌ای از زندگی روزمره، بازتاب‌دهنده جهان‌بینی، ارزش‌ها و الگوهای رفتاری ساکنان خود هستند. در طول تاریخ، معماری بومی ایران، نمونه‌ای درخشان از هم‌آوایی کالبد با فرهنگ و اقلیم بوده است، به گونه‌ای که فضاهای مسکونی گذشته، علاوه بر پاسخگویی به نیازهای عملکردی و اقلیمی، حامل پیام‌های نمادین و تقویت‌کننده انسجام اجتماعی بودند. با این حال، تحولات سریع اجتماعی اقتصادی و گسترش شهرنشینی در دهه‌های اخیر، همراه با هجوم الگوهای معماری جهانی و تغییر در سبک زندگی، گسستی عمیق بین معماری معاصر مسکونی و ریشه‌های فرهنگی بومی آن ایجاد کرده است. این گسست، خود را در قالب بی‌هویتی کالبدی فضاهای مسکونی جدید، کاهش تاب‌آوری اجتماعی، نادیده گرفتن مؤلفه‌های اقلیمی و در نتیجه افزایش مصرف انرژی و احساس بی‌تعلق ساکنان به محیط زندگی نشان می‌دهد.

در دهه‌های اخیر، تغییرات سریع فرهنگی و اجتماعی ناشی از جهانی‌شدن، مهاجرت و مدرنیزاسیون، نیاز به بازنگری در طراحی ساختمان‌های مسکونی را افزایش داده است. در بسیاری از موارد، طراحی‌ها نمی‌توانند خود را با این تغییرات تطبیق دهند و این مسئله باعث کاهش کارآمدی و جذابیت فضاهای مسکونی می‌شود. بررسی این تغییرات و نحوه تطبیق طراحی‌ها با آن‌ها یکی از اهداف کلیدی این تحقیق است (محمدی و

همکاران، ۱۴۰۳). در حال حاضر، تحقیقات زیادی در مورد طراحی ساختمان‌های مسکونی بر اساس اصول فنی و مهندسی صورت گرفته است، اما تأثیر فرهنگ بومی بر فرآیند طراحی یکی از حوزه‌هایی است که هنوز به‌طور گسترده و تخصصی بررسی نشده است. بسیاری از پروژه‌های ساختمانی در جهان به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، فاقد توجه کافی به مؤلفه‌های فرهنگی هستند. این تحقیق می‌تواند یک شکاف علمی را پر کند و به شناخت بهتر و ارائه مدل‌هایی برای طراحی مسکن منطبق با نیازهای فرهنگی افراد کمک کند (Ajufoh & et al, 2023).

مسئله اصلی این پژوهش، واکاوی دقیق این چالش و پاسخ به این سؤال است که فرهنگ بومی چگونه و از طریق چه مکانیسم‌هایی می‌تواند بر طراحی ساختمان‌های مسکونی معاصر تأثیر بگذارد و در مواجهه با موانع موجود، چه راهبردهایی می‌تواند برای تلفیق مؤثر این مؤلفه‌ها در طراحی مسکن پیشنهاد دهد. به نظر می‌رسد با پاسخگویی به این سؤال‌ها می‌توان زمینه‌ای را برای سیاست‌گذاری راهبردی منطبق با امکانات میدانی برای دست‌اندرکاران در طراحی و معماری مسکن در مناطق مختلف در کشور فراهم نمود.

پیشینه پژوهش

مطالعات داخلی متعددی به بررسی ابعاد مختلف معماری بومی ایران پرداخته‌اند؛ از تحلیل الگوهای فضایی خانه‌های تاریخی در شهرهایی مانند یزد، کاشان و اصفهان که نشان‌دهنده تطبیق هوشمندانه با اقلیم و حفظ حریم‌های خانوادگی و اجتماعی است تا پژوهش‌هایی که بر نقش حیاط مرکزی، ایوان، جهت‌گیری و بهره‌گیری از مصالح بومی به‌عنوان عناصر هویت‌ساز تأکید کرده‌اند. در سطح بین‌المللی نیز، جریان‌هایی مانند معماری زمینه‌گرا و پایداری فرهنگی، لزوم توجه به ویژگی‌های محلی و هویت مکان را در مقابل یکسان‌سازی جهانی مورد تأکید قرار داده‌اند. با این حال، اغلب پژوهش‌های پیشین، یا جنبه‌های توصیفی و تاریخی معماری بومی را بررسی کرده‌اند یا به‌صورت جزئی‌نگر به یک مؤلفه خاص (مانند اقلیم) پرداخته‌اند. خلاً موجود، فقدان مدلی جامع و نظام‌مند است که به‌صورت فرایندی و در تعامل با عوامل گوناگون مؤثر (فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، قانونی)، چگونگی تأثیرگذاری فرهنگ بومی بر طراحی مسکن معاصر و موانع پیش روی آن را تبیین کند. این پژوهش درصدد است با بهره‌گیری از روش نظریه داده‌بنیاد، این خلاً را پر کرده و با ارائه مدلی پارادایمی، درکی چندبعدی و پویا از مسئله ارائه دهد.

فیض زاده کریق و همکاران در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل نقش معماری بومی در طراحی پایدار مجتمع‌های مسکونی امروزی» نشان دادند که عناصر معماری بومی نظیر بهره‌گیری از تهویه طبیعی، مصالح بومی، سایه‌اندازی مناسب، درون‌گرایی و انعطاف‌پذیری فضایی، نقش مؤثری در کاهش مصرف انرژی، ارتقای آسایش حرارتی و افزایش پایداری محیطی دارند (فیض‌زاده کریق و همکاران، ۱۴۰۴). غفاری در پژوهشی با عنوان «تأثیر فرهنگ بر معماری بومی» نشان داد که در جامعه امروز ضمن پیشرفت فناوری، ارتباطات گسترده و تسهیل شده است و این امر ضرورت استفاده از مصالح بوم آورد را نسبتاً کم‌رنگ کرده است (غفاری، ۱۴۰۳). قریشی گله کلانی در پژوهشی با عنوان «بررسی و ارائه راهکارهای طراحی نمای ساختمان‌های مسکونی شهر ساری با هدف الگو برداری از مؤلفه‌های نمای خانه‌های بومی و سنتی» نشان داد که؛ نمای خانه‌های بومی دارای ادراک‌های حسی بصری و عناصر کالبدی خاصی است که به ترتیب شامل: (ریتم، تکرار، تعادل، تناسب و تقارن (و) ورودی، پلکان، فضاها، نیمه‌باز، بازسوها، ستون، ازاره، هره چینی، قاب‌بندی‌ها، بام شیب‌دار، تزئینات، رنگ‌بندی، مصالح بومی) می‌باشند که مؤلفه‌های اصلی ارکان و اجزای عملکردی نما به شمار می‌آیند (قریشی گله کلانی، ۱۴۰۳). شاه‌چراغ و همکاران در مقاله‌ای با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر طراحی الگوی معماری بومی در شکل‌گیری مسکن روستایی در استان مازندران» نشان دادند که؛ عوامل مختلفی بر طراحی الگوی معماری بومی در شکل‌گیری مسکن روستایی استان مازندران تأثیرگذار هستند (شاه‌چراغ و همکاران، ۱۴۰۳). حسین پور در مقاله‌ای با عنوان «تبیین نگرش‌های مطرح زمینه‌گرایی منطبق بر بوم‌گرایی و فرهنگ در معماری مازندران» نشان داد که؛ بیانگر توجه به الگوهای معماری بومی در ساخت (مانند، ایوان نفار، بام شیب‌دار بستر طراحی، طبیعت) به عنوان نگرش‌های مکانی و زیستی مثبت و معیارهای مؤثر در معماری زمینه‌گرا است (حسین پور، ۱۴۰۲). کشتکار قلاتی و بمانیان در پژوهشی با عنوان «تطابق سامانه‌های محیطی و فرهنگی در ساخت خانه‌های روستایی جلگه شرقی گیلان» نشان دادند که؛ سامانه مولد محیطی با توجه به ابزارها و امکانات محیطی عامل اصلی ایجاد ساختارها به شمار رفته و ویژگی خطی مصالح گیاهی در خانه‌های روستایی موجب شده فرم اصلی به صورت شبکه‌های بافته گسترده مشاهده شود (کشتکار قلاتی و بمانیان، ۱۴۰۰). گل محمدی و همکاران در مقاله‌ای با عنوان «شناسایی و اولویت‌بندی عوامل فرهنگی مؤثر بر ساختار کالبدی شهر با تأکید بر معماری بومی (مطالعه موردی: شهر سراب)» انجام داده‌اند. نتایج تحقیق

نشان داد که از بین عوامل شناسایی شده عامل محرمیت با امتیاز نهایی در رتبه اول، عامل کیفیت امنیت در رتبه دوم، عامل ارتباط با طبیعت و تعاملات اجتماعی در رتبه سوم و عامل سلسله‌مراتب در رتبه چهارم قرار گرفته است (گل محمدی و همکاران، ۱۳۹۹). عابدی و همکاران پژوهشی با عنوان «بررسی نقش فرهنگ بومی و نحوه تأثیر آن بر شکل‌گیری معماری سنتی» انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که معماری سنتی ایرانی بر پایه سادگی و حفظ حریم داخلی و ارزش نهادن به جایگاه انسان است (عابدی و همکاران، ۱۴۰۰).

ایوانینوو و همکاران^۱ در پژوهشی با عنوان «معماری سبز با فراتر رفتن از پایداری محیطی» نشان دادند که؛ معماری سبز مؤثر باید به سنت‌ها و میراث محلی احترام بگذارد و از مصالح و تکنیک‌های بومی استفاده کند که با هویت فرهنگی جامعه همخوانی دارد (Iwuanyanwu & et al, 2024).

همچنین او مانا و همکاران در پژوهش خود با عنوان «بررسی ادغام شیوه‌های معماری بومی در مسکن شهری مدرن در منطقه صحرای بزرگ آفریقا» نشان دادند که؛ شیوه‌های معماری بومی که با استفاده از مواد محلی و طراحی‌های پاسخگو به اقلیم مشخص می‌شوند، مزایای قابل توجهی از نظر پایداری محیطی و همبستگی اجتماعی ارائه می‌دهند (Umana & et al, 2024).

اجوفوه و همکاران^۲ در پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر فرهنگ بر تکامل فضایی ساختمان‌های مسکونی» نشان دادند که فرهنگ تأثیر قابل توجهی بر تکامل فضایی ساختمان‌های مسکونی دارد. نتایج ایشان مؤید این امر است که حفظ میراث فرهنگی در شکل‌دهی به محیط ساخته شده بسیار مهم است (Ajufoh & et al, 2023).

الحصیان و همکاران، نیز در پژوهشی با عنوان «باورهای فرهنگی و معماری به عنوان دو عنصر با رابطه‌ای قوی» نشان دادند که؛ فرهنگ دیدگاه‌های انسان درباره جهان را شکل می‌دهد و سپس فرهنگ و این دیدگاه‌ها، ارزش‌های اجتماعی و شخصی را می‌سازند، این ارزش‌ها به تعریف سبک زندگی، تعیین فعالیت‌های خاص و مشخص کردن نیازهای ساکنان برای طراحی اجزای فضای مناسب جهت شناسایی فرهنگی منجر می‌شوند (Al husband & et al, 2023).

ایکودایسی و همکاران^۳ نیز در پژوهشی با عنوان «طراحی برای احیای فرهنگی:

1. Iwuanyanwu & et al

2. Ajufoh et al

3. Evdayisi et al

مسکن آفریقا در چشم انداز» نشان دادند که؛ معماری سنتی در بخش های زیادی از آفریقا به دلیل بی توجهی و عدم درک اهمیت آن، به سرعت در حال از بین رفتن است (Evdaysi & et al, 2021).

همچنین پنگ و رن در پژوهشی با عنوان «بررسی کاربرد آن در طراحی مسکونی جدید مدرن» مشخص کردند ویژگی های فرهنگی از قبیل رنگ، فرم، مواد و طراحی نما می توانند در طراحی ساختمان های مسکونی ارائه شوند (Peng & et al, 2020). با توجه به بررسی پیشینه تحقیق، مشخص می گردد در حال حاضر تحقیقات زیادی در مورد طراحی ساختمان های مسکونی بر اساس اصول فنی و مهندسی صورت گرفته است، اما تأثیر فرهنگ بومی بر فرآیند طراحی یکی از حوزه هایی است که هنوز به طور گسترده و تخصصی بررسی نشده است. بسیاری از پروژه های ساختمانی در جهان به ویژه در کشورهای در حال توسعه، فاقد توجه کافی به مؤلفه های فرهنگی هستند. این تحقیق می تواند این شکاف علمی را پر کند و به شناخت بهتر و ارائه مدل هایی برای طراحی مسکن منطبق با نیازهای فرهنگی افراد کمک کند.

پیشینه پژوهش

مبانی نظری پژوهش حاضر، ریشه در اندیشه هایی دارد که به رابطه دیالکتیک فضا و جامعه می پردازند. در این دیدگاه، فضا به عنوان محصولی اجتماعی، متأثر از ساختارهای فرهنگی، اقتصادی و سیاسی حاکم بر جامعه است و در عین حال، به بازتولید یا دگرگونی آن ساختارها کمک می کند. معماری بومی، به عنوان دانشی تجربی و انباشته از نسل های متوالی، تجسم عینی این تعامل است که در پاسخ مستقیم به نیازهای مادی و معنوی جامعه و در تعادل با محیط طبیعی شکل گرفته است. مسکن به دلیل پهنه های وسیعی که در سطح شهرها به خود اختصاص داده است از کاربری های مهم شهری محسوب می شود؛ اما آنچه توجه به آن را ضرورت می بخشد معما و مفهوم حقیقی مسکن است و آن آرامش، آسایش و سکنی دادن انسان است. حقیقتی که در هیاهوی زندگی امروزی به فراموشی سپرده شده است. انسان که در دهه اخیر به عنوان عنصر کلیدی در تمامی نظریات جدید شهرسازی مطرح شده است به یک نمونه بیولوژیک یکسان، در تمامی نقاط تبدیل گردیده است و این امر موجب یکسانی الگو و مدل مسکن در تمامی نقاط کشور از شمال تا جنوب است. در حالی که این مناطق در مقوله های مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقلیمی و اقتصادی تفاوت های بارزی با یکدیگر دارند.

عدم توجه به این تفاوت‌ها باعث تغییر مفهوم مسکن از محل آرامش، رشد و تعالی انسانی به خوابگاه شده است. همچنین این امر موجب افزایش بی‌رویه مصرف انرژی و افزایش آلودگی‌های محیطی گردیده است (ربیعی و همکاران، ۱۴۰۲). فرآیند طراحی فضاهای مسکونی شامل فرم، چیدمان، اندازه‌گیری و سایر ویژگی‌های فنی و زیباشناسی ساختمان‌ها (مهمانی و همکاران، ۱۴۰۱). طراحی ساختمان‌های مسکونی، به‌ویژه در جوامع متنوع فرهنگی مانند ایران، نیازمند ابزارها و مدل‌هایی است که بتوانند عوامل فرهنگی را به شکل علمی و کاربردی در فرآیند طراحی وارد کنند. با ارائه یک مدل تأثیرگذاری فرهنگ بومی، این تحقیق می‌تواند به معماران، طراحان و مدیران ساخت کمک کند تا تصمیم‌گیری‌های بهتری انجام دهند و ساختمان‌هایی طراحی کنند که علاوه بر تأمین نیازهای کاربران، به ارتقای فرهنگ و هویت جامعه نیز کمک کند (عبدالحسینی، ۱۳۹۰).

تأثیر فرهنگ بومی بر طراحی ساختمان‌های مسکونی یکی از موضوعات میان‌رشته‌ای در حوزه معماری معاصر است که در پیوند با جامعه‌شناسی، روان‌شناسی محیطی و مطالعات هویت مکانی مورد توجه قرار گرفته است. در این چارچوب، فرهنگ نه صرفاً به‌عنوان یک عامل تزئینی یا نمادین، بلکه به‌مثابه سازوکاری بنیادین در شکل‌دهی به سازمان فضایی، الگوهای رفتاری و کیفیت زیست‌پذیری مسکن تلقی می‌شود. بر این اساس، نظریه‌های مرتبط را می‌توان در چند محور مفهومی اصلی دسته‌بندی کرد.

فرهنگ بومی در این پژوهش نه صرفاً به‌عنوان مجموعه‌ای از نمادهای تاریخی، بلکه به‌مثابه «نظامی از معانی زیسته، الگوهای کنش اجتماعی و ساختارهای هنجاری» تعریف می‌شود که در بستر جغرافیایی اجتماعی خاص شکل گرفته و در سازمان فضایی سکونت بازتاب می‌یابد. در این چارچوب، معماری مسکن عرصه عینی تجسد سرمایه‌های فرهنگی و بازتولید هویت جمعی است.

بر این اساس، فرهنگ بومی دارای سه بعد تحلیلی است: بعد معنایی (نظام ارزش‌ها و باورها)، بعد رفتاری (الگوهای تعامل و زیست‌روزمه)، بعد کالبدی (ترجمه فضایی ارزش‌ها در سازمان مسکن) که تضعیف هر یک از این ابعاد در فرآیند طراحی و سیاست‌گذاری، منجر به گسست میان فضا و هویت می‌شود. فرهنگ بومی را می‌توان نظامی از معانی، ارزش‌ها، الگوهای رفتاری و ساختارهای نمادین دانست که در بستر جغرافیایی-اجتماعی خاصی شکل گرفته و در سازمان فضایی سکونت تجلی می‌یابد. از منظر انسان‌شناسی فضا، محیط مصنوع بازتاب جهان‌بینی جامعه تولیدکننده

آن است و معماری یکی از عینی‌ترین اشکال این بازتاب محسوب می‌شود. راپوپورت^۱ در اثر بنیادین خود درباره «خانه، فرم و فرهنگ» تأکید می‌کند که شکل مسکن بیش از آنکه محصول عوامل فنی باشد، تحت تأثیر نظام ارزشی، ساختار خانواده، الگوهای اجتماعی و باورهای فرهنگی قرار دارد (Rapoport, 1969)، بر این اساس، استمرار فرم‌های تاریخی، حضور حیات مرکزی یا سازمان فضایی درون‌گرا را باید بازتاب تداوم فرهنگی دانست نه صرفاً انتخابی زیبایی‌شناختی. از سوی دیگر، مفهوم «هویت مکان» بیان می‌کند که معنا و تعلق فضایی از طریق انباشت تاریخی تجربه‌ها شکل می‌گیرد (Norberg-Schulz, 1980)؛ بنابراین حذف عناصر بومی از معماری مسکن شهری می‌تواند به تضعیف پیوند معنایی انسان و فضا منجر شود.

در مبانی نظری این پژوهش، مفهوم «سرمایه فرهنگی» به‌عنوان سازوکار بازتولید تمایزات اجتماعی در فضا مورد توجه قرار می‌گیرد. از این منظر، معماری مسکن صرفاً محصول الزامات فنی یا اقتصادی نیست، بلکه عرصه‌ای است که در آن سرمایه فرهنگی گروه‌های اجتماعی تثبیت یا تضعیف می‌شود. در شرایطی که سیاست‌های مسکن بر منطق اقتصادی انبوه‌سازی مبتنی باشند، سرمایه فرهنگی بومی به حاشیه رانده می‌شود و الگوهای فضایی استاندارد و همگن جایگزین تنوع فرهنگی می‌گردند؛ بنابراین، غلبه عقلانیت تکنوکراتیک در سیاست‌گذاری مسکن را می‌توان یکی از عوامل تضعیف بازتولید فضایی فرهنگ بومی دانست. در تحلیل جامعه‌شناختی فضا، معماری را می‌توان عرصه بازتولید سرمایه فرهنگی دانست. بوردیو سرمایه فرهنگی را مجموعه‌ای از دانش‌ها، ذائقه‌ها و گرایش‌های درونی‌شده معرفی می‌کند که در میدان‌های اجتماعی بازتولید می‌شوند (Bourdieu, 1986). در این چارچوب، الگوهای فضایی مسکن نیز بخشی از سرمایه فرهنگی‌اند که از طریق سیاست‌ها و ساختارهای نهادی تقویت یا تضعیف می‌شوند. اگر سیاست‌های مسکن مبتنی بر منطق صرفاً اقتصادی باشند، میدان تولید مسکن به سمت همگن‌سازی و حذف تمایزات فرهنگی سوق می‌یابد. در چنین شرایطی، سرمایه فرهنگی بومی مجال بازتولید نمی‌یابد و فضا به کالایی استاندارد بدل می‌شود (Bourdieu, 1990). این رویکرد نظری، در مدل پژوهش، تبیین‌کننده شرایط علی و مداخله‌گری است که به تضعیف فرهنگ بومی در معماری مسکن شهری انجامیده‌اند.

در نظریه‌های معماری بومی، اقلیم صرفاً عامل فنی نیست، بلکه بخشی از نظام

فرهنگی-زیستی جامعه محسوب می‌شود. اولیورا نشان می‌دهد که معماری بومی حاصل تعامل تاریخی انسان با اقلیم و منابع محلی است و این تعامل در طول زمان به الگوهای پایدار فضایی تبدیل شده است (۲۰۰۶)، همچنین در ادبیات پایداری، بعد اجتماعی فرهنگی به‌عنوان مکمل ابعاد زیست‌محیطی و اقتصادی شناخته می‌شود (Dempsey et al. 2011)؛ بنابراین استفاده از عناصر بومی مانند بادگیر یا مصالح محلی، علاوه بر کارکرد اقلیمی، نقش هویتی و فرهنگی نیز دارد. در مدل پژوهش، «شرایط اقلیمی بومی» به‌عنوان یکی از شرایط علی، در همین چارچوب نظری قابل تبیین است.

باید توجه داشت که تولید مسکن شهری در بستر حکمرانی چندسطحی انجام می‌شود؛ به این معنا که تصمیمات ملی، مقررات شهری و کنشگران محلی هم‌زمان بر آن اثر می‌گذارند. نظریه حکمرانی شهری بیان می‌کند که سیاست‌های شهری محصول تعامل دولت، بازار و جامعه مدنی هستند (Pierre, 1999). در چنین ساختاری، تحقق معماری فرهنگ‌محور مستلزم هماهنگی میان سطوح مختلف حکمرانی است. تمرکز صرف بر طراحی معمارانه بدون اصلاح ساختارهای نهادی و اقتصادی، به تغییر پایدار منجر نخواهد شد.

در دهه‌های اخیر، سیاست فرهنگی به‌عنوان یکی از حوزه‌های کلیدی در سیاست‌گذاری عمومی و برنامه‌ریزی شهری مورد توجه فزاینده قرار گرفته است. سیاست فرهنگی دیگر صرفاً به حمایت از هنر یا حفاظت از میراث محدود نیست، بلکه به‌عنوان چارچوبی برای هدایت ارزش‌ها، هویت جمعی، الگوهای زیست شهری و مدیریت تنوع فرهنگی در شهرها شناخته می‌شود. از این منظر، فرهنگ نه یک حوزه حاشیه‌ای، بلکه یک منبع راهبردی در حکمرانی شهری است که می‌تواند در شکل‌دهی به فضاهای عمومی، سیاست‌های مسکن، بازآفرینی شهری و انسجام اجتماعی نقش تعیین‌کننده داشته باشد (Bennet 1995؛ Gray 2010). پژوهشگران حوزه سیاست‌گذاری فرهنگی تأکید کرده‌اند که سیاست فرهنگی همواره در پیوند با سازوکارهای قدرت، نهادهای تصمیم‌گیری و چارچوب‌های اجرایی معنا پیدا می‌کند و باید به‌عنوان بخشی از سیاست‌گذاری شهری و اجتماعی تحلیل شود (O'Brien 2014). افزون بر این، ادبیات سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد نشان می‌دهد که برای تبدیل یافته‌های پژوهشی به راهبردهای اجرایی، باید ابزارهای سیاستی، ظرفیت

نهادی و زمینه‌های مدیریتی مورد توجه قرار گیرد تا سیاست‌ها از سطح توصیه‌های کلی فراتر رفته و قابلیت عملیاتی‌سازی پیدا کنند (Hoveltt & Ramesh, 2003). سیاست‌گذاری فرهنگی و ترجمه ارزش به ابزار سیاست‌گذاری عمومی فرایندی است که طی آن ارزش‌ها و اهداف اجتماعی به برنامه‌ها و ابزارهای اجرایی تبدیل می‌شوند (Howlett & Ramesh, 2003). در حوزه فرهنگ، چالش اصلی، تبدیل مفاهیم ارزشی به سازوکارهای نهادی و ابزارهای سیاستی مشخص است. بر اساس نظریه ابزارهای سیاستی، هر سیاست مؤثر نیازمند ترکیبی از ابزارهای تنظیمی، اقتصادی، اطلاعاتی و نهادی است (Hood, 1986). اگر فرهنگ بومی در سیاست‌های مسکن صرفاً در سطح بیانیه باقی بماند و به مقررات الزام‌آور یا مشوق‌های اجرایی تبدیل نشود، عملاً اثرگذاری آن محدود خواهد بود. یافته‌های پژوهش حاضر نیز نشان می‌دهد که شکاف میان گفتمان فرهنگی و ابزارهای اجرایی، یکی از عوامل کلیدی تضعیف معماری بومی در مسکن شهری است؛ امری که در ادبیات سیاست‌گذاری به‌عنوان «شکاف اجرا» شناخته می‌شود (Pressman & Wildavsky, 1973). و این چارچوب نظری، مبنای تحلیل «شرایط زمینه‌ای» و «راهبردها» در مدل پارادایمی پژوهش را فراهم می‌کند. از این رو، در این تحقیق، مدل داده‌بنیاد پژوهش در پیوند با این چارچوب نظری، نشان می‌دهد که تحقق معماری مسکن فرهنگ‌محور نیازمند مداخله هم‌زمان در سطح فرهنگی، نهادی و سیاستی است. بنابراین، مطالعات جدید سیاست فرهنگی به‌طور فزاینده‌ای بر تحلیل شکاف‌های سیاستی، ارزیابی نهادهای مسئول و پیوند میان اهداف فرهنگی و برنامه‌های توسعه شهری تمرکز دارند و تلاش می‌کنند فرهنگ را به‌عنوان یک مؤلفه سیاستی در تصمیم‌سازی شهری وارد کنند (Pratt 2010؛ Stevenson 2013). بر این اساس، پژوهش حاضر نیز در امتداد این رویکرد می‌کوشد پیوند میان ابعاد معماری- فرهنگی و چارچوب سیاست‌گذاری شهری را تبیین کرده و نتایج را در قالب دلالت‌های سیاستی قابل استفاده برای نهادهای مدیریت شهری و سیاست‌گذاران حوزه مسکن صورت‌بندی نماید.

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، بنیادی- کاربردی و از نظر ماهیت و شیوه گردآوری داده‌ها، کیفی است. روش اصلی تحقیق، نظریه داده بنیاد (گراندد تئوری) در نسخه نظام‌مند اشتراوس و کوربین می‌باشد که باهدف تولید نظریه یا مدلی مبتنی بر داده‌های

میدانی با توجه به فقدان چارچوب سیاستی منسجم برای نهادینه‌سازی فرهنگ بومی در معماری مسکن شهری و نیز پراکندگی دیدگاه‌های نظری، به‌منظور تولید نظریه‌ای میانی متناسب با زمینه نهادی ایران ضروری تشخیص داده شد. جامعه آماری پژوهش را اساتید دانشگاهی صاحب‌نظر در حوزه‌های معماری، شهرسازی، مرمت و علوم اجتماعی، مطالعات فرهنگی و معماران مجرب با سابقه کار در پروژه‌های زمینه‌گرا و کارشناسان حوزه مسکن و برنامه‌ریزی شهری تشکیل دادند.

جدول ۱. خلاصه روش‌شناسی پژوهش

حجم نمونه	روش نمونه‌گیری	جامعه آماری	روش گردآوری داده‌ها	روش تحلیل داده‌ها	نوع پژوهش		پارادایم پژوهش
					رویکرد	هدف	
۲۰ نفر	هدفمند و گلوله برفی تا رسیدن به نقطه اشباع	خبرگان دانشگاهی	مصاحبه نیمه‌ساختاریافته	داده‌بنیاد نظام‌مند	کیفی	بنیادی-کاربردی	تفسیری

نمونه‌گیری به روش هدفمند و با معیار اشباع نظری انجام شد و در نهایت با ۲۰ مصاحبه نیمه ساختاریافته عمیق، اشباع نظری حاصل گردید. هم‌زمان، داده‌های مستند و کتابخانه‌ای مرتبط نیز گردآوری شد. فرآیند تحلیل داده‌ها در سه مرحله انجام گرفت: در مرحله کدگذاری باز، داده‌های متنی خط به خط بررسی و مفاهیم اولیه (کدها) استخراج شد. در مرحله کدگذاری محوری، کدهای مشابه در قالب مقوله‌های اصلی دسته‌بندی و ارتباط بین مقوله‌ها در قالب پارادایم کدگذاری (شامل شرایط علی، پدیده محوری، راهبردها، شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر و پیامدها) مشخص گردید. در مرحله نهایی، کدگذاری گزینشی، مدل نهایی با انتخاب یک پدیده محوری به‌عنوان هسته مرکزی تحقیق و ارتباط سازی نظام‌مند سایر مقوله‌ها حول آن، تکمیل و تدوین شد. برای اعتباربخشی به یافته‌ها، از راهبردهای بازبینی مشارکتی، توضیح روند تحلیل و مقایسه مستمر با داده‌های خام استفاده شد. بر اساس تکنیک داده‌بنیاد که بر خواسته از داده‌های کیفی است، فرایندی طی می‌گردد که از داده‌های خرد و ساخت مفهوم شروع شده و سپس با روش‌های نو مجدداً به هم پیوند می‌خورند؛ بنابراین در این روش، می‌توان برای کشف نظریه از روی داده‌هایی که به‌صورت کد استخراج می‌شوند و در حوزه علوم انسانی هستند، دست به تحلیل زد. در این تکنیک، محورها و سؤال‌های مصاحبه به فراخور پاسخ‌های دریافت شده، مورد بازبینی اولیه قرار گرفتند

و به تدریج اصلاح و تکامل پیدا می‌کنند، همچنین از روند کدگذاری باز، محوری و انتخابی برای تخصیص به مقوله‌های هسته‌ای استفاده شده است. به‌طور کلی، پژوهش بایستی قابل اعتماد باشد تا بتوانند دقت در فرایند و تناسب در محصول نهایی را نشان دهد، چهار معیار برای بررسی میزان اعتبار پذیری پژوهش کیفی مطرح می‌شود که عبارت‌اند از:

۱. قابل قبول بودن که بر معقول بودن و معنا داشتن یافته‌ها تأکید دارد؛
 ۲. انتقال‌پذیری که برای کاربردپذیری یافته‌ها در محیط دیگر استفاده می‌شود؛
 ۳. قابلیت اطمینان که امکان موشکافی و بازبینی سایر پژوهشگران را فراهم می‌کند؛
 ۴. تأیید پذیری که رسیدگی و بازرسی را ابزاری برای اثبات کیفیت مدنظر قرار می‌دهد.
- جهت تأیید اعتبار پذیری، تمامی این معیارها به تأیید خبرگان رسید. در این پژوهش، از پایایی باز آزمون و روش توافق درون موضوعی برای محاسبه پایایی مصاحبه‌های انجام گرفته است. برای محاسبه پایایی باز آزمون، از میان مصاحبه‌های انجام شده، چند مصاحبه نمونه انتخاب شده و کدهای مشخص شده در دو فاصله زمانی باهم مقایسه شده‌اند. روش باز آزمایی برای ارزیابی ثابت کدگذاری پژوهشگر به کار می‌رود، کدهایی که در دو فاصله زمانی مشابه بودند به‌عنوان توافق و کدهای غیر مشابه با عنوان غیر توافق مشخص شده‌اند.

در پژوهش پیش‌رو، از پایایی باز آزمون و روش توافق درون موضوعی برای محاسبه پایایی مصاحبه‌های انجام گرفته است. برای محاسبه پایایی باز آزمون، از میان مصاحبه‌های انجام شده، چند مصاحبه نمونه انتخاب شده و کدهای مشخص شده در دو فاصله زمانی باهم مقایسه شده‌اند. روش باز آزمایی برای ارزیابی ثابت کدگذاری پژوهشگر به کار می‌رود، کدهایی که در دو فاصله زمانی مشابه بودند به‌عنوان توافق و کدهای غیر مشابه با عنوان غیر توافق مشخص شده‌اند. روش محاسبه پایایی به‌صورت زیر است: در این پژوهش برای محاسبه پایایی باز آزمون، از بین مصاحبه‌های انجام گرفته، تعداد ۳ مصاحبه انتخاب شده و هر کدام از آن‌ها دو بار در یک فاصله زمانی ۱۵ روزه توسط پژوهشگر کدگذاری شده‌اند. نتایج حاصل از این کدگذاری‌ها در جدول شماره ۲ آمده است:

$$\text{تعداد توافقات} \times 100\% = \frac{2 \times \text{تعداد کل داده‌ها}}{\text{تعداد کل داده‌ها}} \times 100\%$$

جدول ۲. محاسبه پایایی بازآزمون

ردیف	کد مصاحبه	تعداد کل کدها	تعداد توافقات	پایایی بازآزمون (درصد)
۱	M ۶	۱۸	۸	۸۹
۲	M ۲	۳۰	۱۳	۷۷
۳	M ۳	۳۵	۱۳	۷۴
کل		۸۳	۳۴	۸۲

منبع (یافته‌های پژوهش)

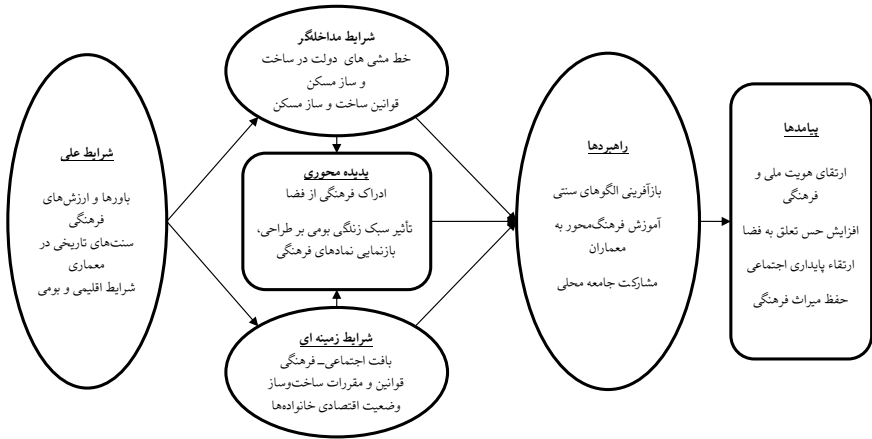
بر اساس کدهای به‌دست‌آمده و مقوله‌های انتخابی، درنهایت مدل پارادایمیک تأثیرگذاری فرهنگ بومی در طراحی ساختمان‌های مسکونی با رویکرد داده بنیاد در شکل ۱، ارائه شده است. بر اساس یافته‌ها مشخص گردید که شرایط علی دارای سه مقوله (سنت‌های تاریخی در معماری، باورها و ارزش‌های فرهنگی، شرایط اقلیمی بومی)، شرایط مداخله‌گر دارای سه مقوله (الگوبرداری از سبک مدرن یا بیگانه، کمبود معماران بومی‌گرا، نگاه اقتصادی در ساخت‌وساز)، شرایط زمینه‌ای دارای سه مقوله (وضعیت اقتصادی خانواده‌ها، قوانین و مقررات ساخت‌وساز، بافت اجتماعی فرهنگی)، راهبردها دارای سه مقوله (بازآفرینی الگوهای سنتی، آموزش فرهنگ‌محور به معماران، مشارکت جامعه محلی) و پیامدها دارای چهار مقوله (ارتقای هویت ملی و فرهنگی، افزایش حس تعلق به فضا، ارتقاء پایداری اجتماعی و حفظ میراث فرهنگی) می‌باشند.

جدول ۳. مدل پارادایمیک تأثیرگذاری فرهنگ بومی در طراحی ساختمان‌های مسکونی با رویکرد داده بنیاد

ابعاد	مقوله	مفاهیم
شرایط علی	سنت‌های تاریخی در معماری	استمرار فرم‌های تاریخی در نمای بنا، الهام از معماری کاربری‌های تاریخی (خانه‌های قدیمی، کاروان‌سراها)، حضور سبک سنتی در چیدمان فضاها
	باورها و ارزش‌های فرهنگی	مجموعه آداب عقاید باورها و سنن یک جامعه، احترام به ارزش‌های دینی (قبله، حجاب فضا)، تأکید بر مهمان‌نوازی در ساختار فضایی، توجه به خانواده گسترده در طراحی فضا
	شرایط اقلیمی - بومی	طراحی جهت‌گیری مناسب خانه بر اساس آفتاب و باد، استفاده از عناصر سنتی مانند بادگیر، سایه‌بان، بهره‌گیری از مصالح متناسب با اقلیم (خشت، آجر، سنگ)
راهبردها	بازآفرینی الگوهای سنتی	تلفیق نماهای سنتی با پلان‌های مدرن، استفاده از سازه‌های جدید با نمای بومی، بازتولید فرم‌های قدیمی با امکانات امروزی

آموزش فرهنگ محور به معماران	برگزاری کارگاه‌های طراحی بومی، گنجاندن درس معماری بومی در دانشگاه، ارتباط دانشجویان با بافت‌های تاریخی	
مشارکت جامعه محلی	دریافت نظرات مردم در طراحی خانه، همکاری معماران با ساکنان بومی، توجه به سبک زندگی مردم در فرآیند طراحی	
شرایط زمینه‌ای	وضعیت اقتصادی خانواده‌ها	توان مالی ساکنان برای پرداخت هزینه طراحی خاص، ترجیح خانه‌های آماده و ارزان به طراحی سفارشی، تأثیر قیمت زمین و متراژ بر سبک طراحی
	قوانین و مقررات ساخت‌وساز	میزان انعطاف ضوابط در استفاده از عناصر بومی، وجود مشوق‌های قانونی برای ساخت سنتی، محدودیت‌های شهرداری برای ساخت‌های غیراستاندارد
	بافت اجتماعی فرهنگی	سطح تعامل اجتماعی بین ساکنان محله، تمایل مردم به زندگی در خانه‌های سنتی یا مدرن، نقش عرف محلی در انتخاب سبک معماری
شرایط مداخله‌گر	الگو برداری از سبک مدرن یا بیگانه	ترجیح فضاهای باز و شیشه‌ای به سبک سنتی، حذف حیاط و فضاهای نیمه‌باز، تقلید از مدل‌های خارجی در نمای ساختمان
	کمبود معماران بومی‌گرا	فقدان آشنایی طراحان با فرهنگ منطقه، ضعف آموزش دانشگاهی در معماری بومی عدم تمایل مهندسان به طراحی سفارشی فرهنگی
	نگاه اقتصادی در ساخت‌وساز	تمرکز سازندگان بر متراژ مفید به جای هویت فرهنگی، حذف عناصر تزئینی یا نمادین به دلیل هزینه، عدم صرف زمان کافی برای طراحی متناسب فرهنگی
پیامدها	ارتقای هویت ملی و فرهنگی	اصول و ارزش‌های فرهنگی جامعه شکل دهنده محیط
	افزایش حس تعلق به فضا	میزان ماندگاری ساکنان در واحدهای بومی، رضایت از کیفیت فضاهای طراحی شده، احساس آرامش و امنیت در خانه‌های سنتی
	ارتقاء پایداری اجتماعی	سطح مشارکت اجتماعی بین ساکنان، تعاملات همسایگی در خانه‌های با طراحی بومی کاهش مهاجرت از بافت‌های سنتی به مدرن
	حفظ میراث فرهنگی	حفظ ظاهر تاریخی در بافت شهری، انتقال سبک زندگی بومی به نسل‌های بعد، مشارکت مردم در بازسازی خانه‌های سنتی

(منبع: یافته‌های محقق)

شکل ۱. مدل پارادایمیک تأثیرگذاری فرهنگ بومی در طراحی ساختمان‌های مسکونی با رویکرد داده بنیاد (منبع: یافته‌های محقق)

نتیجه‌گیری

این پژوهش باهدف طراحی مدل تأثیرگذاری فرهنگ بومی در طراحی ساختمان‌های مسکونی با رویکرد داده بنیاد انجام گردید. درنهایت و با بهره‌گیری از تکنیک داده‌بنیاد و مصاحبه با خبرگان، تعداد ۱۶ زیر مقوله و ۴۶ کد احصاء و در قالب پنج مقوله علی، زمینه‌ای، مداخله‌ای، راهبردها و پیامدها حاصل آمد. یافته‌های این پژوهش نشان داد که تبیین فرهنگ بومی در طراحی مسکن، صرفاً در سطح یک مؤلفه تزئینی یا هویتی باقی نمی‌ماند، بلکه به‌مثابه یک منطق سازمان‌دهنده در شکل‌گیری فضا، کارکرد، معنا و پایداری اجتماعی عمل می‌کند.

در بخش شرایط علی، سه مقوله «سنت‌های تاریخی در معماری»، «باورها و ارزش‌های فرهنگی» و «شرایط اقلیمی-بومی» نشان می‌دهند که مسکن بومی محصول هم‌زمان تداوم تاریخی، نظام معنایی جامعه و اقتضائات محیطی است. این نتیجه با پژوهش‌های مدنی (۱۳۹۱)، سیدمحمدی (۱۳۹۹)، غضنفری و آرزو (۱۳۹۸) و نیز سفرد و همکاران (۲۰۱۸) هم‌راستا است؛ زیرا در این مطالعات نیز معماری بومی به‌عنوان برآیند پیوند فرهنگ، اقلیم و الگوهای زندگی معرفی شده است. همچنین، یافته‌های نیلسن و همکاران (۲۰۲۱) و ژنگ و همکاران (۲۰۲۴) نیز بر این نکته تأکید دارند که هویت فضایی در معماری، تنها از طریق توجه به زمینه فرهنگی و محیطی قابل حفظ و بازتولید است. برای طراحی مسکن متناسب با فرهنگ بومی، توجه به عناصر بنیادین فرهنگی و سبک زندگی

ساکنان الزامی است. این عناصر باید مبنای طراحی قرار گیرند، نه صرفاً تزئینی یا نمادین. ژنگ و همکاران (۲۰۲۴) بنابر نتایج تحقیق خود معتقدند فرهنگ و محیط ساخته شده به طور متقابل بر یکدیگر تأثیر می گذارند.

در بخش شرایط زمینه‌ای، مقوله‌های «وضعیت اقتصادی خانواده‌ها»، «قوانین و مقررات ساخت و ساز» و «بافت اجتماعی - فرهنگی» نشان می دهند که تحقق معماری فرهنگ محور، صرفاً وابسته به دانش طراحی نیست، بلکه به مجموعه‌ای از بسترهای اقتصادی، نهادی و اجتماعی نیز متکی است. این یافته با نتایج جعفری و ذبیحی (۱۴۰۰)، بوزجمهری و همکاران (۱۳۹۴)، ربیعی و همکاران (۱۴۰۲)، محمدی و همکاران (۱۴۰۳) سازگار است؛ زیرا این پژوهش‌ها نیز نشان داده‌اند که الگوهای سکونت و طراحی مسکن هنگامی قابلیت پایداری دارند که با توان اقتصادی خانوار، مقررات اجرایی و ساخت اجتماعی محل سازگار شوند. از این منظر، می توان گفت که هرگونه سیاست گذاری در حوزه مسکن بومی، بدون توجه به زمینه نهادی و اقتصادی، با کاهش اثربخشی مواجه خواهد شد.

در سطح شرایط مداخله گر، سه مانع اصلی شامل «الگوداری از سبک مدرن یا بیگانه»، «کمبود معماران بومی گرا» و «نگاه اقتصادی در ساخت و ساز» شناسایی شد. این بخش از یافته‌ها نشان می دهد که یکی از جدی ترین چالش‌ها، غلبه عقلانیت ابزاری و بازار محور بر عقلانیت فرهنگی است؛ به گونه‌ای که سرعت ساخت، سودآوری و کاهش هزینه، بر کیفیت هویتی و فرهنگی فضا ترجیح داده می شود. این نتیجه با مطالعات بهار و همکاران (۱۴۰۱)، غضروبی (۱۴۰۱)، ون و همکاران (۲۰۲۱) و اجوفه و همکاران (۲۰۲۳) قابل مقایسه است؛ زیرا در این پژوهش‌ها نیز جهانی شدن الگوهای معماری و سلطه منطق اقتصادی، از عوامل اصلی تضعیف معماری بومی و کاهش انطباق فضا با نیازهای فرهنگی جامعه معرفی شده است.

در بخش راهبردها، سه مقوله «بازآفرینی الگوهای سنتی»، «آموزش فرهنگ محور به معماران» و «مشارکت جامعه محلی» به عنوان مسیرهای عملی تحقق مسکن فرهنگ محور استخراج شد. این راهبردها از نظر نظری با رویکردهای سرمایه فرهنگی، مشارکت اجتماعی و تداوم تاریخی فضا هم خوانی داشته و با نتایج پژوهش‌های سیدمحمدی (۱۳۹۹)، جعفری و ذبیحی (۱۴۰۰)، نیلسن و همکاران (۲۰۲۱) نیز هم جهت هستند. در این مطالعات نیز تأکید شده است که حفظ هویت فضایی تنها زمانی امکان پذیر است که دانش فنی طراحی با دانش بومی، تجربه زیسته ساکنان و

فرآیندهای مشارکتی تلفیق شود؛ بنابراین، راهبردهای پیشنهادی این پژوهش نه صرفاً توصیه‌هایی نمادین، بلکه سازوکارهایی اجرایی برای بازتولید پیوند میان فرهنگ، فضا و زندگی روزمره‌اند.

از حیث پیامدها، چهار دستاورد اصلی شامل «ارتقای هویت ملی و فرهنگی»، «افزایش حس تعلق به فضا»، «ارتقای پایداری اجتماعی» و «حفظ میراث فرهنگی» شناسایی شد. این پیامدها نشان می‌دهند که معماری بومی تنها به حفظ فرم‌های سنتی محدود نیست، بلکه بر کیفیت زیست اجتماعی، انسجام فرهنگی و استمرار حافظه جمعی اثر می‌گذارد. این نتیجه با یافته‌های مدنی (۱۳۹۱)، غضنفری و آرزو (۱۳۹۸)، بوزرجمهری و همکاران (۱۳۹۴) و ژنگ و همکاران (۲۰۲۴)، ایوانینوو و همکاران (۲۰۲۴) هم‌راستا است؛ زیرا در این پژوهش‌ها نیز تأکید شده است که هویت مکانی و تعلق فضایی، پیش شرط پایداری اجتماعی و تداوم میراث فرهنگی است.

تحلیل شکاف سیاستی در حوزه مسکن و فرهنگ بومی

بررسی اسناد بالادستی حوزه مسکن و شهرسازی نشان می‌دهد که مفاهیمی نظیر «هویت ایران اسلامی»، «توجه به فرهنگ بومی»، «صیانت از الگوهای سکونتی متناسب با اقلیم و فرهنگ» و «ارتقاء کیفیت زیست شهری» به صورت گفتمانی مورد تأکید قرار گرفته‌اند. با این حال، این مفاهیم در فرآیند سیاست‌گذاری عملیاتی، طراحی مقررات، صدور پروانه ساخت و نظارت اجرایی، به سازوکارهای الزام‌آور و ابزارهای اجرایی مشخص ترجمه نشده‌اند. تحلیل داده‌های کیفی این پژوهش نشان می‌دهد شکاف سیاستی موجود در چهار سطح قابل تبیین است:

۱. شکاف گفتمانی اجرایی

اگرچه در سطح اسناد راهبردی بر فرهنگ بومی تأکید شده، اما این تأکید به شاخص‌های سنجش‌پذیر، دستورالعمل‌های طراحی و معیارهای ارزیابی تبدیل نشده است؛ بنابراین فرهنگ بومی در حد یک «ارزش نمادین» باقی مانده است.

۲. شکاف نهادی

نظام سیاست‌گذاری مسکن با پراکندگی نهادی مواجه است. تعامل میان نهادهای متولی مسکن، شهرداری‌ها، دانشگاه‌ها و نهادهای فرهنگی فاقد سازوکار هم‌افزایی است. در نتیجه، مسئولیت نهادینه‌سازی فرهنگ بومی در فرآیند طراحی و ساخت به صورت مشخص بر عهده نهادی معین قرار نگرفته است.

۳. شکاف ابزار سیاستی

در ساختار موجود، ابزارهای اقتصادی (تراکم، تسهیلات بانکی، مشوق‌های ساخت‌وساز) غالب هستند، درحالی‌که ابزارهای هنجاری تنظیمی مرتبط با کیفیت فرهنگی فضا تعریف نشده‌اند؛ بنابراین کنشگران حرفه‌ای انگیزه‌ای برای پیاده‌سازی الگوهای فرهنگ‌محور ندارند.

۴. شکاف ظرفیت حرفه‌ای

آموزش دانشگاهی و نظام حرفه‌ای معماری کمتر به مهارت‌های تحلیل فرهنگی، طراحی مشارکتی و بازتفسیر الگوهای بومی پرداخته است. در نتیجه، حتی در صورت وجود سیاست حمایتی، ظرفیت اجرایی کافی فراهم نیست. بر این اساس، مسئله اصلی نه فقدان گفتمان فرهنگی، بلکه فقدان ترجمه نهادی و ابزارمند آن در نظام سیاست‌گذاری مسکن شهری است.

ترجمه مدل مفهومی به ابزارهای سیاستی

در راستای عبور از سطح مفهومی به سطح عملیاتی، مقولات استخراج‌شده از مدل داده‌بنیاد به ابزارهای سیاستی قابل اجرا ترجمه شده‌اند. این جدول نشان می‌دهد که تحقق معماری مسکن فرهنگ‌محور مستلزم ترکیب هم‌زمان ابزارهای تنظیمی، اقتصادی، دانشی و مشارکتی است و نمی‌توان آن را صرفاً به توصیه‌های نظری محدود کرد.

جدول ۴. تبدیل مقولات به سیاست‌های اجرایی

مقوله راهبردی	نوع ابزار سیاستی	اقدام اجرایی مشخص	سطح مداخله	نهاد مسئول
بازتعریف الگوهای طراحی مبتنی بر فرهنگ بومی	ابزار تنظیمی	تدوین پیوست فرهنگی برای صدور پروانه ساختمانی	شهری	شهرداری‌ها
تقویت آموزش فرهنگ‌محور در معماری	ابزار ظرفیت‌سازی	اصلاح سرفصل دروس طراحی مسکن	ملی	وزارت علوم
ارتقاء مشارکت جامعه محلی در طراحی	ابزار مشارکتی	الزام برگزاری جلسات مشورتی پیش از تصویب طرح	محلی	شوراهای شهر
ایجاد مشوق برای طراحی بومی	ابزار اقتصادی	اعطای تخفیف عوارض برای پروژه‌های منطبق با شاخص‌های فرهنگی	شهری	شهرداری
مستندسازی و بازتولید دانش بومی	ابزار دانشی	ایجاد بانک الگوهای سکونتی بومی اقلیمی	ملی-استانی	وزارت راه و شهرسازی
نظارت بر کیفیت فرهنگی پروژه‌ها	ابزار نظارتی	تعریف شاخص ارزیابی کیفیت فرهنگی در کمیسیون‌های فنی	شهری	سازمان نظام‌مهندسی

دستاوردهای سیاستی این پژوهش برای نهادهای سیاست‌گذار بسیار حائز اهمیت است. این دستاوردها شامل:

۱. ضرورت اصلاح مقررات ملی و محلی ساختمان به نحوی که ضوابطی انعطاف‌پذیر و مبتنی بر ویژگی‌های بومی هر منطقه (اقلیم، فرهنگ) را جایگزین دستورالعمل‌های یکسان کنونی کند.

۲. طراحی بسته‌های مشوق مالی و حمایتی (مانند پرداخت یارانه، اعطای تراکم تشویقی) برای سازندگان و خریداران مسکن‌هایی که الگوهای بومی‌گرا و پایدار را به کار می‌گیرند.

۳. بازنگری در سرفصل‌های آموزش معماری و شهرسازی در دانشگاه‌ها و مؤسسات فنی حرفه‌ای با هدف گنجاندن واحدهای اجباری درزمینه معماری بومی، انسان‌شناسی فضا و طراحی مشارکتی.

باین‌حال، تحقق این راهبردها و دستاوردهای سیاستی با موانع اجرایی متعددی روبروست که باید به‌صورت صریح شناسایی و مدیریت شوند:

– مقاومت ذینفعان قدرتمند: بخشی از بازار ساخت‌وساز و توسعه‌دهندگانی که منافع کوتاه‌مدت آنان در تولید انبوه مسکن‌های استاندارد شده و کم‌هزینه تأمین می‌شود، ممکن است در برابر تغییرات مقاومت کنند.

– فقدان دانش فنی و نیروی متخصص: کمبود معماران و پیمانکاران آشنا با روش‌های ساخت سنتی – مدرن، اجرای پروژه‌های الگویی را با دشواری مواجه می‌سازد.

– تعارض میان الزامات اقتصادی و فرهنگی: در بسیاری از موارد، طراحی‌های فرهنگ محور ممکن است در کوتاه‌مدت هزینه بالاتری داشته یا تراکم کمتری ایجاد کنند که این امر جذابیت آن را برای سرمایه‌گذاران کاهش می‌دهد. مدیریت این تعارض نیازمند سیاست‌گذاری هوشمندانه و ایجاد توازن بین منافع مختلف است.

– چالش‌های مدیریت مشارکت: فرآیندهای مشارکت واقعی، زمان‌بر و پرهزینه هستند و نیاز به مهارت‌های ارتباطی و تسهیل‌گری خاصی دارند که در نظام حرفه‌ای کنونی چندان مرسوم نیست.

مدل ارائه‌شده نشان می‌دهد که تأثیرگذاری فرهنگ بومی بر طراحی مسکن، فرایندی خطی و ساده نیست، بلکه در شبکه‌ای پیچیده از عوامل مختلف و گاه متعارض شکل می‌گیرد. برخلاف برخی دیدگاه‌های نوستالژیک که بازگشت به گذشته را تبلیغ

می‌کنند، یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که راهبرد مؤثر، «بازآفرینی» و نه «تقلید» صرف است. این امر نیازمند خلاقیت و نوآوری معماران برای ترکیب خرد جمعی گذشته با امکانات و ضرورت‌های زمان حال است. همچنین، غلبه نگاه اقتصادی به‌عنوان یک شرایط مداخله‌گر قوی، نشان می‌دهد که نمی‌توان صرفاً با استدلال‌های فرهنگی و زیبایی‌شناختی، بازار ساخت‌وساز را متحول کرد. اینجاست که لزوم تدوین مشوق‌های اقتصادی (مانند تسهیلات بانکی یا تخفیف عوارض برای پروژه‌های بومی‌گرا و بازنگری در قوانین به‌عنوان یک بستر ضروری، آشکار می‌شود. از سوی دیگر، تأکید مدل بر مشارکت جامعه محلی، نقطه اتصال مهمی بین معماری و علوم اجتماعی است و یادآوری می‌کند که طراحی مسکن بدون درک زیست جهان ساکنان آن، محکوم به شکست یا بی‌اثری است. پیامدهای مدل، به‌ویژه تقویت هویت و پایداری اجتماعی، با اهداف کلان توسعه پایدار و تاب‌آوری شهری همسو است و نشان می‌دهد که توجه به فرهنگ بومی، امری لوکس یا حاشیه‌ای نیست، بلکه بخشی ضروری از راهبردهای توسعه پایدار شهری است.

بدین ترتیب، مدل داده‌بنیاد پژوهش نه یک ساختار صرفاً تجربی، بلکه بر بستری منسجم از نظریه‌های فرهنگی، نهادی و سیاستی استوار است. با وجود استخراج مقوله‌ها و تدوین مدل پارادایمی تأثیرگذاری فرهنگ بومی در طراحی ساختمان‌های مسکونی، یکی از نکات مهم در تفسیر نتایج، توجه به واقعیت‌های نهادی و مدیریتی حاکم بر فرآیند ساخت‌وساز در ایران است؛ زیرا تحقق راهبردهایی همچون بازآفرینی الگوهای سنتی، مشارکت جامعه محلی و آموزش فرهنگ‌محور به معماران، نیازمند وجود بسترهای اجرایی مشخص در سطح سیاست‌گذاری شهری و مدیریت ساخت‌وساز است. در واقع، طراحی مسکن در شرایط کنونی صرفاً نتیجه تصمیم معمار یا خواست فرهنگی جامعه نیست، بلکه تحت تأثیر شبکه‌ای از نهادهای مدیریتی همچون شهرداری‌ها، سازمان نظام‌مهندسی، وزارت راه و شهرسازی، سازندگان بخش خصوصی و ضوابط مقررات ملی ساختمان قرار دارد. این نهادها نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌دهی به سبک معماری و میزان امکان استفاده از عناصر بومی دارند. از سوی دیگر، نگاه اقتصادی غالب در بازار مسکن و اولویت یافتن سودآوری و سرعت ساخت، یکی از موانع نهادی جدی در برابر تحقق معماری فرهنگ‌محور محسوب می‌شود. سازندگان عمدتاً به سمت الگوهای تکراری و مدرن‌گرایانه حرکت می‌کنند، چراکه طراحی بومی نیازمند هزینه، زمان و تخصص بیشتری است. در نتیجه، بسیاری

از عناصر هویتی و فرهنگی در فرآیند ساخت حذف یا کم‌رنگ می‌شوند. همچنین، کمبود معماران بومی‌گرا و ضعف نظام آموزشی در پیوند دادن دانش معماری با فرهنگ محلی، نشان می‌دهد که برای اجرای موفق این مدل، اصلاحاتی در ساختار آموزشی و حرفه‌ای معماری ضروری است. گنجاندن دروس معماری بومی، حمایت از پژوهش‌های منطقه‌ای و ایجاد مشوق‌های قانونی برای ساخت‌وساز سنتی می‌تواند زمینه تحقق این راهبردها را فراهم آورد. درنهایت، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که فرهنگ بومی به‌عنوان یک عامل علی در طراحی مسکن نقش اساسی دارد، اما اثرگذاری آن تنها زمانی به‌صورت پایدار محقق می‌شود که نظام مدیریتی و نهادی ساخت‌وساز نیز با این رویکرد همسو گردد؛ بنابراین، پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران شهری و نهادهای اجرایی، با تدوین برنامه‌های حمایتی و اصلاح ضوابط ساخت، زمینه بازگشت هویت فرهنگی به معماری مسکونی را فراهم کنند.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

منابع و مآخذ

بوزرجمهری، قاسمی؛ سریرقی مقدم طبقه و تکتّم محمودی (۱۳۹۴). بررسی پایداری اجتماعی فرهنگی توسعه گردشگری پایدار روستایی، اولین همایش بین‌المللی علمی، راهبردی توسعه گردشگری جمهوری اسلامی ایران چالش‌ها و چشم‌اندازها.

پوراحمد، یوسفی و علی نیا و مرادپور (۱۳۹۲). طراحی شهری براساس طرح اقلیم همساز با مسکن مهاباد، اولین همایش منطقه‌ای معماری، معماری پایدار و شهرسازی.

جعفری، امین و حسین ذبیحی (۱۴۰۰). تأثیر فرهنگ بر فرم خانه‌های بومی شمال ایران، مورد مطالعاتی: خانه‌های بومی بابل و بابلسر، معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۱۴ (۳۵)، ۷۷-۹۰.

<https://doi.org/10.22034/aaud.2020.179004.1856>

حسین‌پور، رها (۱۴۰۲). تبیین نگرش‌های مطرح زمینه‌گرایی منطبق بر بوم‌گرایی و فرهنگ در معماری مازندران، معماری سبز، ۹ (۱)، ۶۹-۷۶.

ربیعی، آیدا و کفعمی، رضا و مهسا صفریان (۱۴۰۲). بررسی جایگاه معماری بومی در مسکن ایرانی، اولین کنگره توسعه علمی و فناوری دانشجویان مهندسی عمران ایران، تهران. <https://civilica.com/doc/2014536>

سیدمحمدی، محمد (۱۳۹۹). نقش گردشگری فرهنگی در توسعه پایدار: چالش‌ها و فرصت‌ها، انتشارات دانشگاه تهران.

شاه‌چراغ، فاطمه السادات؛ حاج بابایی، نیلوفر؛ مقدم حبیب زاده، محسن و سیدحسین رسولی (۱۴۰۳). بررسی عوامل مؤثر بر طراحی الگوی معماری بومی در شکل‌گیری مسکن روستایی در استان مازندران، پژوهش‌های کاربردی در فنی و مهندسی، ۴ (۳۴)، ۲۷۳-۳۰۵.

عابدی، محمدحسین و امین چنارپارچی (۱۴۰۰). معماری اقلیمی: یک ضرورت در گذشته یا یک نیاز امروز، پنجمین کنفرانس بین‌المللی عمران، معماری و مدیریت شهری. <https://civilica.com/doc/1249543>

عبدالحسینی، جواد (۱۳۹۰). سازگار کردن طراحی خانه‌های مسکونی تبریز و باکو با فرهنگ و اقلیم بومی، باغ نظر، ۸ (۱۸)، ۱۳-۲۴.

غضنفری، پیمان؛ آرزو، آزاده (۱۳۹۸). تجلّی فرهنگ و هویت بومی مازندران در بناهای شاخص؛ نمونه موردی: بوستان ولایت، شهرسازی مطالعات طراحی شهری و پژوهش‌های شهری، ۲ (۱)، ۴۷-۶۰.

غضروبی، سحر (۱۴۰۱). بررسی نقش فرهنگ در طراحی ساختمان‌های مسکونی، دومین کنفرانس بین‌المللی یافته‌های پژوهشی در مهندسی عمران، معماری و شهرسازی، تهران. <https://civilica.com/doc/1493657>

فاری، متین (۱۴۰۳). تأثیر فرهنگ بر معماری بومی، نهمین کنفرانس بین‌المللی مهندسی عمران، سازه و زلزله، تهران. <https://civilica.com/doc/2035693>

فیض زاده کریق، مهرناز و تورانی، جیران و مهدی نیا، سحرالسادات و فرناز یزدانی (۱۴۰۴). تحلیل نقش معماری بومی در طراحی پایدار مجتمع‌های مسکونی امروزی، دوازدهمین کنفرانس بین‌المللی ایده‌های راهبردی در معماری، عمران و شهرسازی ایران، مشهد. <https://civilica.com/doc/2300343>

قبادیان، وحید، فیض مهدوی (۱۳۸۹). طراحی اقلیمی اصول نظری و اجرایی کاربرد انرژی در ساختمان، نام نویسنده کنت لیز، دونالد واتسون.

قریشی گل کلائی، سید ایمان (۱۴۰۲). بررسی و ارائه راهکارهای طراحی نمای ساختمان‌های مسکونی شهر ساری باهدف الگوبرداری از مؤلفه‌های نمای خانه‌های بومی و سنتی منطقه (مطالعه موردی: خانه‌های بومی شهر ساری)، مدیریت شهری و روستایی، ۲۴ (۷۶)، ۷۳-۹۴.

کشتکار قلاتی، احمدرضا و محمدرضا بمانیان (۱۴۰۰). تطابق سامانه‌های محیطی و فرهنگی در ساخت خانه‌های روستایی جلگه شرقی گیلان، مدیریت شهری و روستایی، ۶۳، ۱۳۷-۱۴۹.

گل محمدی، محمد؛ عبدالله زاده طرف، اکبر و محمد عدالت‌خواه (۱۴۰۰). شناسایی و اولویت‌بندی عوامل فرهنگی مؤثر بر ساختار کالبدی شهر با تأکید بر معماری بومی (مطالعه موردی: شهر سراب)، تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۵۹، ۳۴۱-۳۵۸.

محمدی، علی؛ محمدی یگانه، بهروز؛ عینالی، جمشید و اعظم محمدزاده (۱۴۰۳). تبیین اثرات گردشگری سبز بر بازآفرینی اقتصادی روستا و تغییرات اجتماعی فضا (مطالعه موردی: جشنواره گیلان روستای شیت در شهرستان طارم). پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، ۲۳(۷)، در دست انتشار.

<https://doi.org/10.30470/jegr.2025.2047244.1249>

مدنی، امیرمحسن (۱۳۹۱). طراحی الگوی بومی رتبه‌بندی و طبقه‌بندی هتل‌ها در ایران. رساله دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران.

مولایی هاشجین. مهسا و امیررضا کریمی آذری (۱۴۰۰). تحلیل مؤلفه‌های عملکردی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی بر سرزندگی مجتمع‌های مسکونی شهر رشت. دو فصل‌نامه فضای زیست، ۱(۲)، ۸۱-۱۰۰.

مهمانی. رقیه، نخعی. جلال و مهرداد جلال‌نژاد (۱۴۰۱). تبیین مدل طراحی ساختمان‌های مسکونی در اقلیم سرد کوهستانی از بعد کالبدی - هویتی (مورد مطالعه: کلان‌شهر تبریز). مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۷(۴)، ۱۰۹۵-۱۱۰۹.

Ajufoh, M. Prucnal-Ogunsote, B., & Enwerekewe, E. (2023), Evaluating Effects of Culture on The Spatial Evolution of Residential Buildings: A Case Study of Bauchi House Forms, *Archiculture*, 5 (1), 62-72.

Al Husban, S. A., Al Husban, A. A., & Al Betawi, Y. (2021). The impact of the cultural beliefs on forming and designing spatial organizations, spaces hierarchy, and privacy of detached houses and apartments in Jordan. *Space and Culture*, 24(1), 66-82.

Ali Mohammadi, Gholam Reza; and Abdollahi, Roxana. (1397). Explaining the Foundations of Culture in Native Architecture of Iran and Its Relationship with Creating a Sense of Belonging to Place, *Urban and Rural Management Spring - Issue 50, Scientific-Research (Ministry of Science/ISC (14 pages- from 31 to 44)* [In Persian]

Abedi mohammad hoseyn&chinar parchi amin (1400) Climate Architecture :a necessity in the past with a need today fifth international conference on civil engineering architect urban management [In Persian]

Bahari, J., & Bahari, Sh. (1400). The relationship between service quality and customer satisfaction, loyalty, and trust, in Enghelab and Laleh hotels in Tehran. *Social Studies in Tourism*, 9(18), 231-250.

Bennett, O. (1995). *Cultural policy, cultural pessimism and postmodernity*. *International Journal of Cultural Policy*, 2(1), 67-84.

- Bhandari, N. B. (2022). Homi K. Bhabha's third space theory and cultural identity today: a critical review. *Prithvi Academic Journal*, 171-181.
- Bourdieu, P. (1989). Social space and symbolic power. *Sociological theory*, 7(1), 14-25.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). Greenwood Press
- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Stanford University Press. Bahrami Nejad; and Kaboli, Mohammad Hadi. (1402). Explanation of cultural attachment indicators in the architecture of judicial buildings based on the Islamic worldview. *Quarterly Scientific Research Journal of Cultural Strategy*, 16(62), 187-219. **[In Persian]**
- Bashirzadeh, Sahar; Mafakher, Farshad; and Soheili, Jamal al-Din. (1402). Study of the effects of culture on changes in the pattern of native houses in the village of Tolarud, Talesh County, Rural Research Summer 1401 - No. 50, B (Ministry of Science/ISC (10 pages - from 351 to 360). **[In Persian]**
- Behnam, Mahsa. (1403). Recognizing the components of culture and identity in native architecture, a case study: Kish Island, *Journal of Geography and Human Relations*, 7(1), 333-357. **[In Persian]**
- Buzrajmehri, Ghasemi; Sarbarghi Moghadam Torqeba; and Tektam, Mahmoudi. (1394). Study of the socio-cultural sustainability of sustainable rural tourism development. The first international scientific-strategic conference on tourism development of the Islamic Republic of Iran, Abaran Challenges and Visions. **[In Persian]**
- Dempsey, N., Bramley, G., Power, S., & Brown, C. (2011). The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability. *Sustainable Development*, 19(5), 289-300. <https://doi.org/10.1002/sd.417>
- Evans, G. (2009). *Creative cities, creative spaces and urban policy*. *Urban Studies*, 46(5-6), 1003-1040.
- Feyzade karigh & et al (1404) Analysis of the role of vernacular architecture in the sustainable design of todays residential compleyes. 12th international conference on strategic ideas in civil architecture and urban development iran mashhad **[In Persian]**
- Golmohammadi, Mohammad; Abdollahzadeh Tarf, Akbar; and Adalatkhah, Mohammad. (1400). Identifying and prioritizing cultural factors affecting the physical structure of the city with emphasis on native architecture (case study: Sarab city), *Applied Geographical Sciences Research Winter - Issue 59, B* (Ministry of Science/ISC (18 pages - from 341 to .(358 **[In Persian]**
- Ghafari matine(1403)The impact of culture on vernacular architecture the 9th international conference on civil structural and earthquake engineering Tehran **[In Persian]**
- Ghosrobi sahar (1401) Examining the role of culture in the design of residential buildings **[In Persian]**
- Gray, C. (2010). *Governing cultural policy: A case study of the UK*. *Policy Studies*, 31(2), 215-231.
- Hadley, L. V., Naylor, G., & Hamilton, A. F. D. C. (2022). A review of theories and methods in the science of face-to-face social interaction. *Nature Reviews Psychology*, 1(1), 42-54.
- Howlett, M., & Ramesh, M. (2003). *Studying Public Policy: Policy Cycles and Policy Subsystems*. Oxford University Press.

- Hood, C. (1986). *The tools of government*. Macmillan.
- Howlett, M., & Ramesh, M. (2003). *Studying public policy: Policy cycles and policy subsystems* (2nd ed.). Oxford University Press
- Ikudayisi, A. E., & Odeyale, T. O. (2021). Designing for cultural revival: African housing in perspective. *Space and Culture*, 24(4), 617-634.
- Iwuanyanwu, O., Gil-Ozoudeh, I., Okwandu, A. C., & Ike, C. S. (2024). Cultural and social dimensions of green architecture: Designing for sustainability and community well-being. *International Journal of Applied Research in Social Sciences*, 6(8), 1951-1968.
- Jafari, Amin and Zabihi, Hossein. (1400). The Effect of Culture on the Form of Native Houses in Northern Iran, Case Study: Native Houses of Babol and Babolsar, *Architecture and Urban Planning of Summer Utopia - Issue 35, Scientific-Research (Ministry of Science/ISC (14 pages - from 77 to.90 [In Persian]*
- Mohammad Hosseini, Parisa; Jahani Dolatabad, Esmacil; Heydari, Ali Akbar; and Javan Foruzandeh, Ali. (2010). Analyzing the role of cultural choices in the formation of the structure of native houses (case example: Ardabil houses in the late Qajar and early Pahlavi periods), *Islamic Architecture Research Winter - Issue 29, C (Ministry of Science/ISC (24 pages - from 61 to .84 [In Persian]*
- Shah Cheragh, Fatemeh Al-Sadat; Haj Babaei, Niloufar; Moghadam Habibzadeh, Mohsen; and Rasouli, Seyyed Hassan. (1403). Investigation of Factors Affecting the Design of Native Architecture Patterns in the Formation of Rural Housing in Mazandaran Province - *Applied Research in Engineering and Technology Spring 1403 - Issue 34 (33 pages - from 273 to .305 [In Persian]*
- Ketprapakorn, N., & Kantabutra, S. (2022). Toward an organizational theory of sustainability culture. *Sustainable production and consumption*, 32, 638-654.
- Nielsen, K. S., Cologna, V., Lange, F., Brick, C., & Stern, P. C. (2021). The case for impact-focused environmental psychology. *Journal of Environmental Psychology*, 74
- .Norberg-Schulz, C. (1980). *Genius loci: Towards a phenomenology of architecture*. Rizzoli
- O'Brien, D. (2014). *Cultural policy: Management, value and modernity in the creative industries*. Routledge.
- Oliver, P. (2006). *Built to meet needs: Cultural issues in vernacular architecture*. Architectural Press
- Oviatt, S. (2006, October). Human-centered design meets cognitive load theory: designing interfaces that help people think. In *Proceedings of the 14th ACM international conference on Multimedia* (pp. 871-880).
- Peng, X., & Ren, W. (2020). Inheritance and Interpretation of Traditional Characteristic Culture in New Residential Design, *International Core Journal of Engineering*, 6(3), 292-296
- Pierre, J. (1999). Models of urban governance: The institutional dimension of urban politics. *Urban Affairs Review*, 34(3), 372-396. <https://doi.org/10.1177/10780879922183988>.
- Pratt, A. C. (2010). *Cultural economy and the city: Cultural policy and urban development*. *Urban Studies*, 47(9), 1831-1849.

Pressman, J. L., & Wildavsky, A. (1973). *Implementation: How great expectations in Washington are dashed in Oakland*. University of California Press.

Rabiei, aida & kafami reza & safarian mahsa (1402) Investigating the position of vernacular architecture in Iranian housing: The first scientific and technological development congress for civil engineering student in Tehran **[In Persian]**

Rapoport, A. (1969). *House form and culture*. Prentice-Hall

Shepherd, S. M., Delgado, R. H., Sherwood, J., & Paradies, Y. (2018). The impact of indigenous cultural identity and cultural engagement on violent offending. *BMC public health*, 18, 1-7.

Shepherd, S. M., Delgado, R. H., Sherwood, J., & Paradies, Y. (2018). The impact of indigenous cultural identity and cultural engagement on violent offending. *BMC public health*, 18, 1-7.

Stevenson, D. (2013). *What's the 'cultural' in cultural policy?*. *International Journal of Cultural Policy*, 19(1), 1-16.

Umana, A. U., Garba, B. M. P., Ologun, A., Olu, J. S., & Umar, M. O. (2024). The impact of indigenous architectural practices on modern urban housing in Sub-Saharan Africa. *World Journal of Advanced Research and Reviews*, 23(03), 422-433.

UNESCO. (2013). *Culture: Key to Sustainable Development*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Valizadeh, Reza; Seyed Mehdi Ghodousifar; and Parinaz Fattahi. (1392). The impact of cultural and climatic factors on the process of forming sustainable urban architecture, case study: Tabriz city, National Conference on Sustainable Architecture and Urban Development, Bukan, Sazeh Kavir Company, <https://www.civilica.com/Paper-SAUD01-SAUD01-563.html>. **[In Persian]**

Wan, C., Shen, G. Q., & Choi, S. (2021). The place-based approach to recycling intention: Integrating place attachment into the extended theory of planned behavior. *Resources, Conservation and Recycling*, 169, 105549.

Zhang, Z., Zhang, W., Zhang, S., Chen, Y., Wang, X., Fujii, Y., & Furuya, N. (2024). Person-environment fit theory in built environment: a scoping review. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, 1-17.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.